

וישלח תשפ"ו: הרב הלוי

1422. בידיים שלך: בפרשת ויצא מסופר על סולם יעקב. המדרש מספר שמטרוניתא שאלה את ר' יוסי מה עושה הקב"ה עכשיו? ענה ר' יוסי שהוא "עושה סולמות". המדרש מסביר, שבאמצעות הסולמות הקב"ה מעלה אנשים או מוריד אותם. אפשר להוסיף, שעל ידי הסולם אפשר להיות מלאך ולהתקדם, אבל אפשר גם לרדת ולהתדרדר למטה. הבחירה החופשית היא מתנה שהקב"ה נתן לנו. משמעות הדברים במילים אחרות היא, ש'הכדור נמצא במגרש שלנו' (סעוד"ש עם פ"ש, ויצא).

1489. ויפגע במקום ההוא: חז"ל כתבו שיעקב אבינו תיקן את תפילת ערבית, מהפסוק: "ויפגע במקום ההוא" ואין פגיעה אלא תפילה (ברכות כג). יש כאן רמז לאדם שיתרכז בתפילתו כמו אדם שיווה חיצים ורוצה לפגוע במטרה. כמו כן יעקב אבינו אמר: 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרי' ובקשתי' הסביר האונקלוס שהכוונה לתפילות ובקשות, וככל שמושך יותר את הקשת, כך החץ מגיע יותר רחוק, כך ככל שהמתפלל מתכוין כוונות טובות בתפילה, התפילה עולה גבוה עד כסא הכבוד ומתקבלת יותר. (דבש וחלב ב ויצא).

1944. חירש או אילם המתקשר באמצעות שפת הסימנים: במקורות חז"ל, חירש שאינו שומע ואינו מדבר נחשב כמי שאין בו דעת ולכן פטור מכל המצוות (חגיגה ב). כיום, בזכות שפת הסימנים חירשים יכולים להבין ולתקשר ברמה גבוהה. ולכן רבים הפוסקים החשיבו את אותם חירשים המתקשרים בשפת הסימנים כפיקחים, שהרי 'השכל לא נתון דווקא בין מיתרי הקול' ולכן חייבים בכל המצוות (מנחת אשר ג,יא). יש שהסתפקו בדבר, שהרי לפי פשט הפוסקים חירש אינו בר דעת ולא יועיל מה שילמדוהו לדבר (דברי מלכאל ו,לה).

1927. בונה בצורת אדם: דנו הפוסקים האם מותר להחזיק בובה שלימה שכן, אסור לעשות דמויות של שמשים בשמים וכן אסור להשהות דמות כזאת, שלא יחשבו שזוהי עבודה זרה (ע"ז מגב). הצדדים להיתר: א. אין אסור בעשיית צורה לא שלימה (שו"ע י"ד קמא, ז). ב. בזה"ז לא רגילים לעבוד לבובות אין בזה חשד (חכמ"א כלל פה, א; יח"ד ג,סד). יש שהחמירו בבובות שלא לעשותן (פת"ש י"ד קמא, יא). או לפגום בצורתן (שבט הלוי ז,קלד). פוק חזי מאי עמא דבר ורגילים להתיר לשחק עם בובות, ואם אפשר על הצד היותר טוב שלא תהיה בובה שלימה (הרב הלוי).

1959. אוכל לא כשר בשעת מלחמה: הלכה היא, שחיילים שנכנסו וכבשו מקום של גוים, אם הם רעבים ואין להם מה לאכול, אלא מאכלות אסורות, מותר להם לאכול אפילו נבלות וטרפות וכו' (רמב"ם מלכים ח,א). כוונת הרמב"ם להרחיב את גבולות 'פיקוח נפש', כך שלא יצטרכו הלוחמים לדקדק בגבולות הסכנה (רבנות הצבאית ד,ד).

1961. ברכת הלחוח: לחוח נעשה מבלילה רכה של קמח והוא נשפך על מחבת עם מעט שמן או ללא שמן. כתב השו"ע שכל דבר שבלילתו רכה מברכים עליו מזונות, ולעניין קביעות סעודה השו"ע מחלק בין 'טרונקין' כלומר דבר שהוא עבה לבין 'טריטא' שהוא דבר דק (שו"ע או"ח קסח, טו). והוא הדין לעניין 'לחוח', יש אומרים שבלחוח עבה כשמונה מלימטרים ברכתו מזונות ואם קבע עליו סעודה מברך המוציא ואם הלחוח דק כשלשה מ"מ ברכתו מזונות אפילו אם קבע עליו סעודה. ואם הוא בין שלשה לבין שמונה יחמיר ויאלכלנו בתוך הסעודה (שו"ע המקוצר א, לד, יא), ויש אומרים שברכתו מזונות ומעין ג' ובקביעות סעודה יחמיר לאכלנו בסעודת פת אא"כ נעשה בכירה שטוחה שאז תמיד יברך מעין ג' (ברכת ה' ב ב, טז; הלכה ברורה ח קסח, כח). לפענ"ד, תמיד מברכים על לחוח מזונות וברכה אחרונה מעין ג' גם בקביעות סעודה (הרב הלוי).

1957. הנחת חמין על הפלטה מערב שבת: מותר להניח מערב שבת סיר עם חמין שלא התבשל כלל על גבי אש, אף שהולך ומתבשל מאליו בשבת (שבת יח, ב). אמנם אין להרים את מכסה הסיר בשבת עד שהאוכל שבו יהיה מבושל לגמרי, ואם הרימו את מכסה הסיר והאוכל לא התבשל כל צורכו - אסור להחזיר את מכסה הסיר למקומו, משום שגורם בכך תוספת וזירוז בישול (שו"ע או"ח רנז, ד).

1976. לבנה המכוסה כולה בעננים לעניין ברכה: על פי הפשט, ניתן לברך על הלבנה אם ניתן ליהנות מאורה על הקרקע ולכן אם הלבנה מכוסה בענן דק ניתן לברך עליה, אך אם היא מכוסה בענן עבה אין לברך עליה (משנ"ב תכ, ג). יש שכתבו שאפילו בענן דק לא יברך (מורה באצבע ו, קפד), ויש שכתבו שהכוונה היא רק לכתחילה (חזו"ע חנוכה, עמ' שכב). אנו חוששים ונוהגים שלא יהיה אפילו ענן דק על הלבנה. כל זה בתנאי שנשארו מספיק ימים לברך לבנה ואם נמצאים בסוף הזמן של 'ברכת הלבנה' ובימות החורף סומכים על הפשט ומברכים על הלבנה אפילו יש עליה ענן דק (הרב הלוי).

1975. ברכת לבנה על לבנה שחלקה מכוסה: מסופר על אחד הראשונים שבירך כשהלבנה היתה במקצתה מכוסה (לקט יושר א ע,א). כתבו האחרונים שמסתבר שניתן לברך על הלבנה כשמקצתה מכוסה בעננים או בדברים אחרים (הליכות שלמה טו, יב). יש אומרים שלכתחילה ימתינו עד שתהיה הלבנה נקיה בלא שום כיסוי, כדי שיהיה ניכר חידושה, שכן אין זה עדיף מלברך על לבנה המכוסה אפילו בענן דק (אליבא דהלכתא פ). לפענ"ד, אם חלק מהלבנה מכוסה לכתחילה ימתין לברך שתהיה נקיה לגמרי אלא אם כן לא נשאר זמן, אזי יברך כשהלבנה מכוסה חלקית (הרב הלוי).

1905. תפילת רחל אמנו: מבואר במדרש, כי בעת חורבן ביהמ"ק, באו האבות לפני השי"ת, והאריכו בתחנוניהם, אך לא נענו, כי אם אל תפילתה של רחל אמנו. וכן במדרש: למה נקברה רחל בבית לחם בדרך אפרת? שגלוי וצפוי לפניו שסוף ביהמ"ק ליחרב ובניו עתידים לצאת בגולה, וכיון שהם הולכים בדרך הם באים ומחבקים קבורת רחל והיא עומדת ומבקשת רחמים מן הקב"ה ומיד הקב"ה שומע בקול תפילתה: "ויש תקוה לאחריתך נאום ה', וישבו בנים לגבולם". מלשון הכתוב 'מבכה' שנאמרה בלשון הווה, יש לדייק שרחל אמנו עדיין מבכה על בניה כי מאנה להתנחם מאז ועד עתה בבכי ובדמעות עבור כלל ישראל (מבשר טוב, עמ' קי).

פרשת וישלח: התרגיל המסוכן של עשו

במרכזה של הפרשה עומד המפגש המרגש בין יעקב ועשו, אחרי פרדה של עשרים ושתיים שנה. יעקב מכין את עצמו לכל תרחיש אפשרי, וכשמגיע הרגע הגורלי, הכתוב מתאר את המפגש ואומר: "והוא עבר לפניהם, וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. וירץ עשו לקראתו ויחבקו, ויפול על צוואריו וישקו, ויבכו" (בראשית לג, ד).

השפת אמת (וישלח תרמ"ד) כותב: "דרשו חז"ל ביקש לנשכו... שמעתי מפי מורי זקני ז"ל שהנשיקה עצמו הוא הנשיכה, כדכתיב 'נעדרות נשיקות שונא'... עד כאן דבריו ז"ל. כי כמו שיעקב הכין עצמו לשלושה דברים: דורון, תפילה, מלחמה, כמו כן זה לעומת זה כאשר ראה עשו שאין יכול לו במלחמה - בא להזיק לו על ידי התקרבות. ונעשה צווארו כעמוד של שיש שלא יוכל להתדבק בו שום מגע נכרי...". ברוח זאת כותב אור החיים הקדוש (בראשית לב, יב): "הצילני נא מיד אחי, אם יתחכם עליו להרע ברמאות אחווה, שהוא דרך שאין יעקב יכול להנצל ממנו...", כלומר: הדבר המסוכן ביותר, שיעקב אינו יכול להינצל ממנו, הוא שעשו יתחפש לאח. כן כותב גם "בית הלוי" (בראשית לב, יב): "זה הגלות השני שיהיה בסוף הגליות הוא נקרא בפרך - בפה רך. ומזה הגלות נתיירא יעקב אבינו יותר מיראתו מן הראשון, כי טבע האדם עלול להיכשל בו יותר מן הראשון, ועל כן הקדימו בתפלתו, ואמר: 'הצילני נא מיד אחי', ואחר כך אמר: 'מיד עשו', יען כי בראשון אין בו רק שעבוד גופני, והשני הוא שעבוד בשניהם, ברוחני וגם בגופני, דהרי כל הטוב שייתן הוא רק להמוותר מהמצות, ונמצא מאבד נפשו, ומי שלא יחפוץ בהטובה ההיא ולא ירצה להתקרב - יישאר במצב דוחקו כאשר מקודם, ונמצא משתעבדים בשניהם. וזה העניין יהיה נמשך עד ביאת משיח במהרה בימינו אמן".

עיקר חששו של יעקב הוא מ'הסכמי השלום' המדומים. פעמים רבות כוחו של האדם מתפוגג ונחלש כשאויבו מראה לו פנים של שלום, גם בתחום הפיזי וגם בתחום הרוחני. היצר הרע איננו אומר לאדם "אל תלמד", אלא הוא בא בתחפושת ואומר: "תלמד ואחר כך תוכל להילחם ולהתגבר". יש קושי לעמוד מול מערכת פיתויים. כשמנסים היום בתקשורת לשווק איזה רעיון שלילי, מציגים אותו בלשון מתוקה וחלקלקה, וכך אנו נוטים להתפתות לקבל את הרעיון. אם היו מראים את הרעיון השלילי כהווייתו, היינו יכולים להתמודד מולו, ולחשל ולחסן את עצמנו.

יש משל מפורסם הממחיש את ההבדל בין מלחמה גלויה למלחמה סמויה. השמש והרוח התחרו ביניהם מי מהם יצליח להפשיט אדם הלבוש באדרת ולגרום לו לפשוט את אדרתו. הרוח ניסתה ראשונה, וכשנשבה - אותו אדם התכרבל במעילו. כשנשבה חזק יותר - אותו אדם סגר את הרוכסן, ולאחר מכן חבש את כובעו והידק את שרוכי הכובע לראשו. לאחר הניסיונות הנואשים של הרוח הגיע תורה של השמש. בתחילה השמש 'ליטפה' את אותו אדם, ואותו אדם החל לשחרר את שרוכי כובעו. כשהיה קצת חם - אותו אדם הסיר את כובעו, וכשהחום גבר - הוא גם הוריד את המעיל.

זה היה חששו של יעקב. יעקב חשש דווקא מהליטופים של עשו, המאיימים עליו יותר מהחניקות שלו, שכן דווקא ה"ליטופים" גורמים שכוח העמידה שלו ייחלש ויישחק.

